

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

***Резюме.** Патріотизм є невід'ємним атрибутом існування нації, народу, держави, особистості, він являє собою найважливішу умову єдності, культурної цілісності, динамічного і успішного розвитку суспільства. Він характеризується як складне, багатокомпонентне в змістовному плані, структуроване явище, що має різні етапи і рівні розвитку, що проявляється в найважливіших сферах військово-педагогічного процесу.*

***Ключові слова:** військово-педагогічний процес, патріотичне виховання, патріотизм, нація, народ, суспільство, держава, особистість.*

Постановка задачі у загальному вигляді. Утворення якісно нових, невеликих за чисельністю, всебічно підготовлених, мобільних та боєздатних Збройних Сил України потребує визначення нових ідеологічних і світоглядних орієнтирів виховання духовності військовослужбовців, в тому числі й патріотичних засад діяльності Збройних Сил як інституту держави, призначеного виконувати конституційні завдання щодо оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [1]. Актуальність проблеми обумовлена тим, що існуюча система роботи з особовим складом Збройних Сил потребує посилення ідеологічної складової патріотичного виховання особового складу, спрямованої на формування світогляду воїна – захисника Вітчизни, громадянина і патріота, усвідомлення ним особистої відповідальності за захист Батьківщини.

Становлення української державності формує об'єктивну потребу в стабілізуючих елементах, як на загальносоціальному, так і на індивідуальному рівнях. Особливо відчутною стає потреба в патріотизмі як інтегруючій основі, що надає державі і суспільству цілісності, стійкості та довговічності. Патріотизм являє собою особливо значиму цінність, так як є основою єднання, гармонізації сучасного українського суспільства, збереження його самобутності та культурної своєрідності в багатомірному глобалістичному світі.

Метою статті є аналіз основних аспектів патріотичного виховання в контексті цілісного військово-педагогічного процесу.

Викладення основного матеріалу. Патріотизм – це ціннісне відображення в свідомості людини ставлення до Батьківщини, що виражається в соціальній активності та цілеспрямованій діяльності задля її блага. У такому розумінні патріотизм як соціокультурна цінність виступає в якості найважливішого компонента формування української нації. Вітчизна є соціокультурною основою і об'єктом патріотизму. Особистість, що реалізується в контексті суспільних відносин є основним суб'єктом патріотизму. Патріотизм виступає в єдності духовної, громадянської і соціальної активності особистості, соціальної групи, спільноти, що усвідомлює свій нероздільний зв'язок з Вітчизною, реалізує соціокультурну значимість Вітчизни у своїй діяльності.

У відношенні до Батьківщини людина ідентифікується як громадянин. Рациональний рівень патріотизму неможливий без усвідомлення національних інтересів. Національний інтерес виражає активне ставлення громадянина до своєї Батьківщини, що виражається в патріотичній діяльності. У кожного громадянина є свої потреби, інтереси, але їх успішна реалізація неможлива у відриві від реалізації національних інтересів.

Патріотичні та національні почуття українців нерозривно пов'язані. Патріотичні почуття – це розвинене почуття національної гідності, це любов до свого краю, знання його особливостей, багатств, історії. В умовах сучасної України патріотична свідомість її громадян не відчужує себе від національно-державних цінностей і реалій, так само як і

патріотична діяльність ніколи не вичленить себе з цілісності національно-народного буття. Тому патріотизм в Україні можна визначити як спосіб і форму національної самосвідомості, а патріотичну діяльність – як спосіб реалізації національних інтересів народу. Патріотизм не протистоїть усвідомленню людиною своєї приналежності ні до свого етносу, ні до всього людства. Повага та любов до людства неможлива без поваги та любові до Вітчизни.

В контексті військової діяльності слід зазначити, що патріотизм як ціннісна моральна якість є запорукою високого морального духу особового складу Збройних Сил України та важливою складовою бойової готовності та боєздатності військ (сил). Моральний дух – це духовна готовність і здібність військовослужбовців переносити випробування війни (бойових дій), труднощі військової служби, досягати перемог над ворогом заради національних ідеалів, на благо Вітчизни та народу України. Взаємопов'язаними сторонами о морального духу військ (сил) є морально-психологічний потенціал і морально-психологічний стан особового складу, на які впливає безліч об'єктивних та суб'єктивних факторів. Але особливої ваги в процесі підняття морального духу військовослужбовців відіграє система військово-патріотичного виховання. Організація процесу патріотичного виховання військовослужбовців – є складовою ідеологічної роботи в Збройних Силах України та одним з провідних завдань органів по роботі з особовим складом Збройних Сил України та системи військової освіти і науки [2].

Ідеологічна робота в Збройних Силах – є цілеспрямована діяльність органів військового управління, командирів, штабів, органів по роботі з особовим складом усіх рівнів щодо формування у військовому середовищі системи світоглядних ідеалів, цінностей та орієнтирів в інтересах ефективного вирішення завдань оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [5].

Головними завданнями ідеологічної роботи є:

- формування в особового складу Збройних Сил свідомого розуміння державної політики у військовій сфері, виховання патріотизму, особистої відповідальності за захист Вітчизни, вірності Конституції України, Військовій присязі, Бойовому Прапору, бойовим традиціям, сміливості і мужності, готовності до самопожертви в ім'я Батьківщини;
- підтримка морально-психологічного стану військовослужбовців і цивільного персоналу на рівні, що забезпечує виконання завдань, покладених на Збройні Сили;
- формування в особового складу цілісного світогляду та активної життєвої позиції;
- сприяння формуванню позитивного іміджу Збройних Сил у суспільстві та посилення їх авторитету;
- згуртування військових колективів, формування у військовослужбовців і цивільного персоналу особистих якостей, які забезпечують бездоганне виконання ними службових обов'язків, дотримання військової та трудової дисципліни;
- створення належних соціальних і правових умов життєдіяльності військовослужбовців і цивільного персоналу, забезпечення їх соціально-психологічної адаптації до специфічних умов і характеру виконання службових обов'язків;
- формування сприятливої суспільно-політичної обстановки в місцях дислокації військових частин;
- формування у військовослужбовців морально-психологічної стійкості, надання їм необхідної психологічної допомоги;
- захист військовослужбовців та цивільного персоналу від негативного інформаційно-психологічного впливу.

Ідеологічна робота здійснюється за напрямками:

- інформаційно-пропагандистське забезпечення;
- військово-патріотичне виховання;
- культурно-просвітницька робота;
- захист від негативного інформаційно-психологічного впливу.

Виховна робота – система заходів щодо впливу на свідомість, світогляд, волю і почуття військовослужбовців, цивільного персоналу з метою формування в кожному з них ідейно-моральних якостей особистості, готової свідомо виконувати службові обов'язки, і розвитку у військових колективах загальної зацікавленості в підвищенні рівня і якості вирішення завдань за призначенням. Згідно вченню В.О. Сухомлинського, патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується.

Військово-патріотичне виховання – процес цілеспрямованого, систематичного, організованого та планомірного впливу на свідомість і поведінку особового складу щодо формування патріотизму через виховання високих громадянських, моральних, психологічних, військово-професійних і фізичних якостей, необхідних для реалізації його інтелектуального та творчого потенціалу в інтересах всебічного розвитку суспільства і Збройних Сил, забезпечення безумовної готовності до сумлінного виконання військового обов'язку та захисту Вітчизни. Систему патріотичного виховання складає сукупність функціонально пов'язаних сил і засобів, технологій і методик впливу на патріотичну свідомість і поведінку військовослужбовців [3].

Згідно організаційно-методичних вказівок щодо організації роботи з особовим складом у Збройних Силах України у 2013 році, основні зусилля військово-патріотичної роботи у Збройних Силах України слід зосередити на:

- виконанні заходів Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012-2017 роки і Перспективного плану її реалізації;
- ефективній взаємодії з громадськими організаціями та клубами патріотичного спрямування, проведенні спільних заходів з призовною молоддю на історичних традиціях українського народу;
- опрацюванні та впровадженні нової системи бібліотечної роботи на засадах сучасних інформаційних навчально-пізнавальних технологій;
- забезпеченні розвитку музейної справи у Збройних Силах. Удосконаленні сучасних музейних утворень (музеїв, кімнат бойової слави) у військових частинах, закладах та установах.

Основним нормативно-правовим документом, регламентуючим організацію процесу військово-патріотичного виховання є Програма військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012-2017 роки спрямована на забезпечення процесу виховання у Збройних Силах України патріотизму, духовності, моральності та формування в особового складу Збройних Сил України й молоді психологічних і військово-професійних якостей, необхідних для виконання завдань військової служби.

Прийняття Програми обумовлене необхідністю реалізації сучасної політики і стратегії держави, спрямованих на подальший розвиток гуманітарної й соціальної сфер Збройних Сил України та підтримання в особового складу Збройних Сил України й молоді мотивації до військової служби шляхом забезпечення їх конституційних прав і свобод [6].

Програма дасть змогу забезпечити ефективне здійснення заходів військово-патріотичної роботи в рамках реалізації Державної комплексної програми реформування та розвитку Збройних Сил України на 2012-2017 роки шляхом підвищення рівня професійної підготовки фахівців військово-патріотичного виховання, активне залучення до цієї роботи засобів масової інформації та використання мережі Інтернет.

Метою військово-патріотичного виховання є утвердження у Збройних Силах України патріотизму, духовності, моральності, формування в особового складу Збройних Сил України й молоді національної гідності, психологічних і військово-професійних якостей, необхідних для виконання завдань за призначенням, припинення неконтрольованого звільнення молодих офіцерів і військовослужбовців військової служби за контрактом та забезпечення привабливого проходження військової служби цими категоріями

військовослужбовців.

Основними завданнями патріотичного виховання у Збройних Силах України є:

- формування в особового складу Збройних Сил України та молоді відданості та вірності Українському народові, готовності до оборони України, забезпечення захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності;
- виховання в особового складу Збройних Сил України дисциплінованості, сумлінності та чесності під час виконання військового обов'язку, свідомого підпорядкування наказам (розпорядженням) командирів (начальників), неухильного додержання Конституції України та законів України;
- спрямування високих патріотичних почуттів військовослужбовців строкової служби щодо обрання ними в подальшому професії офіцера, сержанта (старшини), солдата (матроса) військової служби за контрактом Збройних Сил України;
- формування серед майбутніх кандидатів на навчання у вищих військових навчальних закладах (військовослужбовців і цивільної молоді) іміджу та привабливості військових спеціальностей командного та військово-технічного профілю;
- формування у військовослужбовців Збройних Сил України й молоді прагнення до фізичного саморозвитку;
- виховання у військовослужбовців гордості за належність до Збройних Сил України, до виду Збройних Сил України, військової частини та підрозділу;
- підтримка та всебічне пропагування військових сімейних династій.

Реалізація основних завдань військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України дасть змогу:

- забезпечити утвердження у свідомості особового складу Збройних Сил України патріотичних переконань щодо відданості та вірності Українському народові, готовності до оборони України, забезпечення захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності;
- забезпечити злагодженість дій органів військового управління та органів державної влади, громадських організацій щодо цілеспрямованої підготовки молоді до військової служби у Збройних Силах України, з метою підвищення рейтингу Збройних Сил України у суспільстві;
- посилити формування в особового складу Збройних Сил України та молоді поваги до України, її державних символів, бойових прапорів військових частин, військових ритуалів і військової символіки;
- підвищити професіоналізм організаторів і фахівців військово-патріотичного виховання через проведення спільних PR-акцій з метою покращення іміджу Збройних Сил України;
- упровадити в діяльність органів військового управління, з'єднань, військових частин, закладів, установ і організацій Збройних Сил України сучасні форми, методи та засоби військово-патріотичного виховання військовослужбовців і молоді та висвітлення їх у засобах масової інформації;
- забезпечити ефективне використання мережі закладів культури, спортивних комплексів (ігрових, тренажерних залів тощо) для пропаганди фізичної культури та формування здорового способу життя особового складу Збройних Сил України та молоді.

Серед запланованих заходів щодо забезпечення подальшого розвитку системи військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України слід зазначити:

- опрацювання нормативно-правових актів Міністерства оборони України щодо розвитку національних і військових традицій, творчих колективів будинків офіцерів Збройних Сил України, рекламування військової служби у цивільних засобах масової інформації;
- забезпечення військових частин та будинків офіцерів Збройних Сил України системами супутникового телебачення, комплектами телевізійної апаратури та мережею Інтернет;
- організацію укладення ліцензійних договорів з обласними державними телерадіокомпаніями щодо трансляцій телепрограм "Армія", "Доблесть, мужність, благородство", "Служу Україні" та створення на офіційному веб-порталі Міністерства

- оборони України в мережі Інтернет окремого веб-сайту “Юнацтву про Армію”;
- започаткування та проведення у Збройних Силах України конкурсів: “Універсальний солдат”, “Кращий офіцер”, “Кращий сержант”, “Кращий солдат”, “Кращий вартовий”, “Кращий спортсмен”, а також забезпечити участь військовослужбовців військової служби за контрактом у Міжнародному конкурсі військово-професійної майстерності “Воїн співдружності”;
 - організацію виробництва навчально-документальних фільмів військово-патріотичного спрямування;
 - забезпечення бібліотек військових частин, закладів, установ та організацій Збройних Сил України новими виданнями української літератури;
 - створення в будинках офіцерів Збройних Сил України сучасних спортивних комплексів, тренажерні та спортивно-ігрових залів для залучення до фізичної культури і спорту максимальної кількості особового складу, членів сімей військовослужбовців та молоді;
 - забезпечення участі військовослужбовців Збройних Сил України у Всеукраїнській спартакіаді молоді;
 - організацію видання навчально-методичної, мемуарної та художньо-публіцистичної літератури патріотичного спрямування;
 - проведення організаційно-методичних зборів із керівним складом органів із виховної та соціально-психологічної роботи Збройних Сил України на тему: “Впровадження нових підходів до організації морально-психологічного забезпечення, вдосконалення професійного рівня офіцерів виховної роботи”;
 - забезпечення участі військово-музичних підрозділів та творчих колективів Збройних Сил України у військово-музичних фестивалях “Сурми Конституції”, “Сурми незалежності”, “Віват Перемога”, “Війна і Мир”, “Спаська башта”;
 - організацію участі особового складу Збройних Сил України та членів їх сімей у щорічному Всеукраїнському військовому паломництві до Зарваниці та в Міжнародному військовому паломництві до міста Люрд (Франція) і міста Єрусалим (Ізраїль);
 - надання організаційної та методичної допомоги громадським об’єднанням і організаціям патріотичного спрямування щодо проведення військово-історичних фестивалів, реконструкцій воєнно-історичних подій, військово-патріотичних ігор та таборів молоді;
 - забезпечення розповсюдження центральних друкованих видань Міністерства оборони України журналу “Військо України”, газети “Народна Армія” у загальноосвітніх і навчальних закладах України та через торговельну мережу державного підприємства “Преса України”;
 - організацію проведення заходів з відзначення державних і військово-професійних свят, пам’ятних дат української історії;
 - сприяння громадським організаціям військово-патріотичного спрямування в організації та проведенні військово-історичних фестивалів, військово-патріотичних зборів, реконструкцій воєнно-історичних подій, військово-патріотичних ігор та військово-спортивних таборів молоді, налагодити взаємодію з Міжнародним об’єднанням “Скаути”, військово-патріотичними клубами, кадетськими та козацькими гуртками.

Військово-патріотичне виховання відбувається безперервно в часі та має охоплювати всі сторони військової служби. При цьому об’єктами зосередження основних зусиль патріотичного виховання має бути як складні об’єднання: рота (батарея), батальйон (дивізіон), корабель (катер), так і офіцери на первинній посаді, військовослужбовці військової служби за контрактом та військовослужбовці строкової служби. Аксиомою є той факт, що ефективне військово-виховання завжди конкретизоване та пов’язане із завданнями військ (сил), станом озброєння та військової техніки, бойової підготовки, соціальних умов життя військовослужбовців та членів їхніх родин, морально-психологічним кліматом у підрозділі та військовій частині та соціально-гуманітарною політикою держави в цілому.

Таким чином, можемо зробити висновки. На початку XXI століття в нашій країні має місце трансформація суспільної парадигми, спрямована на досягнення соціального консенсусу як цілісних політичних сегментів, так і окремих етнічних складових. Патріотизм у поєднанні громадянського та національного аспектів може стати тим оптимальним чинником, що гармонійно поєднає народ і армію України в цілісне системне утворення – українську націю та стане основою Української Національної Ідеї. З огляду на вищенаведене можна зазначити, що патріотичне виховання в системі Збройних Сил України має стати тим морально – ідеологічним стрижнем, що забезпечить консолідацію духовних сил військовослужбовців навколо ідеї соціальної відповідальності, вірності та відданості Вітчизні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України, затверджена Указом Президента України від 4 вересня 1998 року № 981/98 (зі змінами);
2. Концепція військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністра оборони України від 8 червня 2010 року № 295
3. Концепція національно-патріотичного виховання молоді, затверджена наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України від 27 жовтня 2009 року № 3754/981/538/49 (зі змінами);
4. Наказ Міністра оборони України від 11 січня 2012 року №14 «Про затвердження Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012-2017 роки та Перспективного плану реалізації Програми військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012-2017 роки».
5. Наказ Міністра оборони України від 5 лютого 2013 року № 78 «Про затвердження Концепції ідеологічної роботи у Збройних Силах України»;
6. Програма військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України на 2012-2017 роки, затверджена Наказом Міністра оборони України від 11 січня 2012 року №14.

И.И РОМАНИУК, Л.В. КРЫМЕЦ. СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В КОНТЕКСТЕ ВОЕННО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА

Резюме. Патриотизм является неотъемлемым атрибутом существования нации, народа, государства, личности, он представляет собой важнейшее условие единства, культурной целостности, динамичного и успешного развития общества. Он характеризуется как сложное, многокомпонентное в содержательном плане, структурированное явление, имеющее различные этапы и уровни развития, что проявляется в важнейших сферах военно-педагогического процесса.

Ключевые слова: военно-педагогический процесс, патриотическое воспитание, патриотизм, нация, народ, общество, государство, личность.

I.M. ROMANYUK, L.V. KRYMETS. CONTEMPORARY ASPECTS OF PATRIOTIC NURTURE IN THE CONTEXT OF MILITARY-PEDAGOGICAL PROCESS

The summary. Patriotism is an inherent part of the nation, the people, the state, the individual, it is a crucial condition for unity, cultural integrity, dynamic and successful development of society. It is characterized as a complex, multidimensional in terms of meaningful, structured phenomenon that has different stages and levels of development, as reflected in the most important areas of military-pedagogical process.

Key words: military-pedagogical process, patriotic nurture, patriotism, nation, people, society, state, personality.